KO-2039 Seat No.________

M. A. (Sem. III) Examination

November / December – 2017

Sanskrit : CC-302

(ऋग्वेद मं. ३-१ तः २५ सूक्त, निबंध, અનસીન)

Time : 3 Hours] [Total Marks : 70

સૂચના : (૧) રેગ્યુલર વિદ્યાર્થીઓ માટે દરેક પ્રશ્નોના ૧૪ ગુણ રહેશે.
(૨) એક્ષ્ટર્નલ વિદ્યાર્થીઓ માટે દરેક પ્રશ્નોના ૨૦ ગુણ રહેશે.

૧ નીચેનામાંથી ગમે તે **ત્રણ** મંત્રો અનુવાદ સહિત સમજાવો : ૧૪

(१) विभावां देवः सुरणः परिं क्षितीरग्निर्बभूव शवंसा सुमद्रंथः ।
तस्यं व्रतानिं भूरिपोषिणों वयमुपं भूषेम दम आ सुंवृक्तिभिः ॥
३–९

(२) मित्रो अग्निर्भवति यत्समिंद्धो मित्रो होता वरुंणो जातवेंदाः ।
मित्रो अंध्वर्युरिंषिरो दमूंना मित्रः सिन्धूंनामुत पर्वंतानाम् ॥
५–४

(३) त्रीणिं शता त्री सहस्त्राण्यग्निं त्रिंशच्चं देवा नवं चासपर्यन् ।
औक्षंन्धृतैरस्तृंणन्बर्हिरंस्मा आदिद्धोतांरं न्यंसादयन्त ॥
९–९

(४) वि पाजंसा पृथुना शोशुंचानो बाधंस्व द्विषो रक्षसो अमींवा ।
सुशर्मंणो बृहतः शर्मंणि स्यामग्नेरहं सुहवंस्य प्रणीतौ ॥
१५–१

(५) अग्निर्नेता भगंइव क्षितीनां दैवींनां देव ऋतुपा ऋतावां ।
स वृंत्रहा सनयों विश्ववेंदाः पर्षद्विश्वातिं दुरिता गुणन्तंम् ॥
२०–४

२ કોઈપણ **બે** અપઠિત સંસ્કૃત ગદ્યખંડોનું ભાષાન્તર કરો : १४

(१) पुरा किल भरतवंश्यौ पाण्डुधृतराष्ट्रौ नृपती बभूवतुः । पाण्डोः पृथा मान्द्री चेति द्वे भार्ये । धृतराष्ट्रस्य तु गान्धारीत्येकैव । पाण्डोः पञ्च सूनवोऽभवन् । ते पाण्डवा इति लोके प्रथिताः सन्ति । तेषां नामानि युधिष्ठिरभीमार्जुननकुलसहदेवा इति बभूवुः । एतेषां पूर्वेषां त्रयाणां पृथाया उत्पन्ना इति पार्था इति व्यावहारिकं नाम । नकुलसहदेवौ यमौ माद्रीसुतौ । धृतराष्ट्रस्य गान्धार्या उत्पन्ना दुर्योधनदुःशासनादयः शतं सुता आसन् ।

(२) सत्यकामो जाबालो मृतपितृको जाबालां स्वमातरमुवाचआचार्यकुले ब्रह्मचर्येण स्थातुमिच्छामि, किं गोत्रं ममेति । सा ह्येवाच । बह्वह चरन्ती परिचारिणी यौवने त्वमलभे, नाहमेतद्वेद यद्गोत्रस्त्वमसि जाबाला तु नामाहमस्मि । अतः सत्यकामो जाबाल इत्येव त्वयाचार्यपुष्टेन वक्तव्यमिति । स गौतमं प्रत्येत्य ब्रह्मचर्यं भगवति वत्स्यामीति भगवन्तमुक्त्वा, गौतमेन किंगोत्रस्त्वमिति पृष्टो मात्रा यथोक्तं तथैव सर्वमुक्तवान् । तदनन्तरं गौतमस्य वचनं– नैनदब्राह्मणो विवक्तुमर्हति । समिधं सोम्याहरोप त्वा नेष्ये, न सत्यादगा इति तमुपनीय कृशानां गवां चतुःशतसंख्यां रक्षणाय नियोजयामास ।

(३) रामायणे करुणो रसः स्वयमादिकविना सुत्रितः 'शोकः श्लोकत्वमागतः' इत्येवंवादिना । निर्व्यूढश्च सीतात्यन्तवियोगपर्यन्तमेव स्वप्रबन्धमुपस्वयता । महाभारतेऽपि शास्त्रकाव्यरूपच्छायान्वयिनि वृष्णिपाण्डवविरसावसान–वैमनस्यदायिनीं समाप्तिमुपनिबध्नता महामुनिना वैराग्यजननतात्पर्यं प्राधान्येन स्वप्रबन्धस्य दर्शयता, मोक्षलक्षणः पुरुषार्थः शान्तो रसश्च मुख्यतया विवक्षाविषयत्वेन सूचितः । एतच्चांशेन विवृतमेवान्यैर्व्याख्याविधायिभिः । स्वयं चोदीर्णं तेनोदीर्णमहामोहमग्नमुज्जिहीर्षता लोकमतिविमलज्ञाना– लोकदायिना लोकनाथेन –

यथा यथा विपर्येति लोकतन्त्रमसारवत् ।
तथा तथा विरागोऽत्र जायते नात्र संशयः ॥

इत्यादि बहुशः कथयता ।

૩ (અ) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** સંસ્કૃત ભાષામાં નિબંધ લખો : ૭

(१) मम प्रियः कविः ।

(२) नास्ति उद्यमसमो बन्धुः ।

(બ) ગમે તે **એક** વિશે ટૂંકનોંધ લખો : ૭

(૧) વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર સંઘર્ષ

(२) आप्रिसूक्तानि ।

૪ અગ્નિ (દેવતા)નું સ્વરૂપ અને વ્યક્તિત્વ સ્પષ્ટ કરો. ૧૪

અથવા

૪ ઋગ્વેદ (૩-૪) સૂક્તનું રસદર્શન કરો. ૧૪

૫ નીચેનામાંથી કોઈપણ **સાત** પ્રશ્નોના જવાબ **બે-ત્રણ** વાક્યમાં આપો : ૧૪

(૧) પતંજલિના મતે ઋગ્વેદની કેટલી શાખાઓ છે ? તેમાંથી મુખ્ય પાંચના નામ લખો.

(૨) કઈ-કઈ પાઠ પરંપરાથી વેદોની રક્ષા થઈ છે ?

(૩) ઋગ્વેદના કયા મંડળો વંશ મંડળો તરીકે ઓળખાય છે ?

(૪) વેદ શબ્દના પર્યાયો જણાવો.

(૫) ઋગ્વેદનું બ્રાહ્મણ સાહિત્ય જણાવો.

(૬) સ્વતંત્ર સ્વરિતના કેટલા પ્રકારો છે ? કયા-કયા ?

(૭) છંદમાં એક અક્ષર વધુ અને એક અક્ષર ઓછો હોય તો તે કયા નામે ઓળખાય છે ?

(૮) ચાર પાદવાળા છન્દના નામ આપો.

(૯) કયા-કયા દેવતાઓ પૃથિવી સ્થાનીય છે ?

(૧૦) त्वष्टा શબ્દની વ્યુત્પત્તિ આપો.

(૧૧) અગ્નિનું ભોજન અને પીણું કઈ વસ્તુ છે ?

(૧૨) અગ્નિના મુખ્ય વિશેષણો જણાવો.